

Lovas István csendőr őrmester emlékére.

Ősz volt. Az eső egyhangú szürkesége egyben a lelkünk reménytelenségét is tükrözte. Gerincemben ott bizsergett a harc feszültsége. Ez az ősz 1944 ősze volt. A magyar történelem legreménytelenebb ősze.

Zsombékos nádasával előttem terült el a Tisza árterülete. Szorosabbra húztam sisakom álladó szíját. Kezem géppisztolyom markolta. Belefúrtam magam a szénakazalba és szemlélődtem. A láthatár szélén lágy szürkeségbe burkoltan húzódtak a füzesek. Mögöttük folyt a legmagyarabb folyó, a Tisza.

- A Tisza,, - tört fel belőlem az alig hallható sóhaj. Fájó döbbenéssel ébredtem a valóságra, hogy hiszen én itt a magyar föld utolsó rögén állok. Ami előttem terül el, a nádasok és a füzesek, a fehérházú falu a távolban, az már nem a miénk többé! Ott már az ellenség az úr. Félelmetes vad horda dúl most a Tisza partján és ezzel a mindent eltipró áradattal szemben mi vagyunk a gát.

Meleg büszkeség futott át rajtam. Távcsöveimmel végig simogattam a fiúkat. A keki köpenyek sötétlettek a sártól és a víztől. Az acél sisakok fénylettek a nedvességtől. Embereim hűségesen, egykedvűen fekszenek öreg karabélyaik társaságában, a nyirkos árokban. A fasortól a kukoricásig fekszik az első raj. Jól látom őket. Csege Pista most gyűjt rá. Mélyen lehúzódik, hogy előlről ne lássák. A kis füstfelhőket még a szája szélén tépi foszlánnyá a szél.

Szalmakazalból formált harcálláspontom a második raj területén áll. Itt Perina szakaszvezető a rajparancsnok. Talán úgy tíz méterre fekszik tőlem. Lapul mozdulatlanul. Aki nem ismeri, azt hinné, alszik. De a meg-megrezzenő szempillája elárulja, hogy élesen figyel. Lejjebb a Tisza felé húzódik a harmadik raj. Bal szárnya már a Tiszára támaszkodik.

Esteledik. Egyre sűrűbbé lesz a sötétség. Csendes a határ. A nagy némaságban élesen hallatszlik a Szolnok alatt húzó páncélosok hernyótalpainak nyikorgása. Az előttünk fekvő községből is idehallatszlik egy-egy artikulátlan kiáltás. Ahogy mélyül a sötét, úgy feszül bennem a figyelem. Minden levélzörrenés, nádsuhogás, kukoricaszár zörgés gyanús. Az éjszakában gyakori a járőrtevékenység. Figyelni kell.

Távoli dörrenés... egyre erősödő susogás... reccsenés... akna.

- Megkezdődött a szerenád. - szól fel hozzám lefojtott hangon Perina. A fiúk mélyebbre fészkelik be magukat a sárba. Ekkor már jönnek is az orosz csomagok szép szabályos időközökben. Megzizzen alattam a szalmakazal, amint átfürjék az alacsonyan terítő szilánkok. Hirtelen az országút felől is fellobban egy torkolattűz. Viszonzásul a mi gépágyúsaink tüzdelik végig a falu szélét. De a dörrenéseken túl is tisztán hallom óvatos léptek közeledését. Kibiztosítom a géppisztolyom.

- A százados úr hívatja a főhadnagy urat. - hallom Kötési törzsőrmester hangját.

- Megyek. - és már csúszom is le a szalmakazal oldalán.

- Perina szakaszvezető vegye át a parancsnokságot. -

- Igenis, főhadnagy úr. - hangzik a válasz.

Megindulok a törzsőrmester után a most már töksötét éjszakában. Könnyen tájékozodom, hiszen több mint tíz napja vagyunk már itt védőállásban. Századparancsnokom harcálláspontja az országút mellett fekvő tanyában van. A tanya udvarán aknarobbanás tányérfoltjai. Az épület egyik szárnya rom, de a fél méter vastag vert fal így is jó védelmet nyújt. Az egyetlen fedél alatt álló helységben ég a mécses. Századparancsnokomat a tékép fölé hajolva találom. Némán kezecskézünk. Jó arcú szőke férfi, úgy a harmincas évei derekán. Férfi mellettem, a 23 éves tacsó mellett.

– Te, az a hír érkezett, – szólal meg most kissé rekedtes hangon, hogy a község előtti kukoricaszár kúpok valamelyikében egy bajtársunk fekszik. Lehet, hogy sebesült, lehet, hogy halott. El kell menni érte. –

Elhallgatott. Értettem. Ki kell menni a két vonal közé. Tudtam, a feladat reám vár. Nem volt kicsi a kockázat. Az oroszok hangszórója nap nap után bömbölte, „Nem ejtünk foglyot, magyar csendőrök!” Ekkor más ismertem a háború kegyetlen törvényeit.

– Ki hozta a hírt? – kérdeztem.

– Menyhárt őrmester. –

Ismertem a kis köpcös joviális arcú embert. Első látásra senki sem hitte erről a csupa-kedély emberről, hogy valóban milyen elszánt, kemény katona.

– Hívasd ide Menyhártot. – Pár percig kellett csak várnunk. Menyhárt feszesen tisztelgett, mikor belépett.

– Menyhárt, mondja el a főhadnagy úrnak is. –

– Hát a múlt éjjel bent jártam a községben. Persze, civilben. Ott mesélték, hogy amikor az oroszok rajtaütöttek a községen, a csendőrök a kertek alatt menekült. Nagy volt a partizánok túlereje. El is fogták volna őket, ha az egyik őrstag be nem veszi magát az egyik kukorica szár kúpba. Onnan aztán olyan pokoli tüzet zúdított a falu szélire, hogy az oroszok nem tudtak kijönni a házak közül. Az őrs elmenekült. Nem tudjuk, hol vannak. Azt sem tudja senki, hogy mi lett annak az egynek a sorsa. Lehet, hogy csak sebesült...–

– Értem. Megbízható egyéntől hallotta? –

– Többen is mondták. Osztán mind magyarok. – tette hozzá kissé rosszálló hangon, hogy kételkedni merek egy magyar ember szavában.

– Hány napja ennek? –

– Vagy tíz...– mondotta Menyhárt már sokkal halkabban, mert érezte, hogy az idő nagyban értelmetlenné teszi a vállalkozást. Bennem is ott kavargott a kérdés, van-e értelme kockáztatni két harcképes katona életét azért a már minden valószínűség szerint halott emberért. De a szégyen megtiltotta, hogy hangosan kimondjam. Hát az a bajtárs akkor kérdezte-e, hogy van-e értelme az önfeláldozásának? Lelkemre vehetem-e, hogy ha még ott fekszik sebesülten, meg ne kíséreljünk segíteni neki? Nem volt semmi kétségem többé.

– Kikkel megyünk, Menyhárt? – kérdeztem. Igyekeztem olyan közömbösséget színlelni, mintha csak egy Duna parti sétáról lenne szó.

– Barta tizedes és Gulyás őrzetű vállalkoztak. –

– Éjfél után kettő a legalkalmasabb idő, – szólt bele a beszélgetésünkbe a századparancsnok. – Addigra elcsendesedik a járőrözés. Addig itt pihenhetek. –

Bizony az a két és fél óra várakozás minden volt, csak nem pihenés. De legalább száraz helyen voltam és a nyirkosság kiszáradt a köpenyemből. Ez is valami, gondoltam. Bizony, az októberi éjszaka hidegebb már. Bemászik a bőrünk alá, ha nedves ruha van rajtunk. Lassan telt az idő, de végre csak eljött a két óra. Felcihelőzködtünk és kiléptünk a holdvilágos éj csillagos kupolája alá. Most sokért nem adtam volna, ha felhős lett volna az ég és ködbe-burkolt a határ.

Diákkorom romantikus indián történetei elevenedtek föl bennem, mikor negyedmagammal elkezdtem előre kúszni az út árkában. Lassan elült az izgalom. Helyét egy elszánt hangulat vette át. Minden érzékünk figyelt. Kevés kúszás, sok megállás, hallgatóság. Az óram világító számlapján figyeltem az idő múlását. Úgy háromnegyed óra telt el lassú előrelopakodással, mikor Menyhárt megfogta a karom. Némán mutatott ki a szántásba, jelezve, hogy itt már ki kell kúsznunk a letarolt kukoricásba. A másik két társunknak suttogva megparancsoltam, hogy maradjanak az árokban, és ha kell, tűzzel fedezzenek bennünket.

Menyhárt meg én befúrtuk magunkat a barázdába. Csak most láttam, hogy ez a kis köpcös ember milyen zajtalanul és fürgén mozog. A falu széle már fehérlett előttünk a holdfényben. Még a szuszogásomat is igyekeztem visszafojtani. Hirtelen föltornyosult előttem a szár-kúp. Mire odaértem, Menyhárt már ott lapult az árnyékban.

Soha el nem feledhető kép tárult elém; a háború szomorú csendélete. Egy kiborított lőszeres láda, hüvelyek, két elnémult karabély között egy halott. A bal arca hiányzott. Célzás közben érte a találat. Nem volt időnk sokat szuszogni. Már is indultunk vissza, mert vészesen közeledett a virradat. Az elesettet két kezénél fogva húztuk magunk után az árokig. Ott a két pihent bajtárs vette át ezt a szomorú tiszteletet.

Négy óra tájban léptük át a saját vonalunkat. Itt egy romépület védelmében tudtam először a zseblámpa fényénél szemügyre venni a halottat. A nagy roncsolás ellenére is felismertem a magyar paraszti arc jellegzetes vonásait. Elolvastam a zubbonyába bevarrt névcédulát. „Lovas István csendőr őrmester. Tószegi őrs.”

A nagy zivatar elmúlt. A szovjet katonák számára hősi emlékműveket emeltek Magyarországon. Úgy érzem itt volna az ideje, hogy Lovas István csendőr is megkapja az őt megillető megtiszteltetést.

*v. Domokos Sándor
csendőr főhadnagy*